

Sløyden i endring

35 år med NordFo 1985–2020

Jostein Sandven

Denne artikkelen undersøker temaområder som karakteriserer den nordiske sløyden og avdekker ulike påvirkningsfaktorer som styrer fagområdets utvikling. Som empiri anvendes en kartlegging av 145 plenumsforedrag avholdt på NordFo konferanser i tidsrommet 1985–2020. Studien viser at noen tema er bundet til tid, andre kommer igjen etter å ha vært fraværende en stund, mens atter andre er uttrykk for en ny samfunnsutvikling. I løpet av de siste konferansene blir nye tema tydeligere. Disse kan si noe om forskningsinteressen og eventuelle endringer av den pedagogiske sløyden. Resultatene og analysen peker på at temaet, Sløydens økosofi, setter farge på de andre sløydpedagogiske temaene og kan på den måten gi retning til endring av skolefaget. Metoden som er benyttet er "Tematisk analyse i sløyd", en metode som er beslektet med "Grounded Theory".

Fremveksten av Nordfo som organisasjon

Skolefaget sløyd finnes i alle de nordiske landene og er kjent langt ut over Nordens grenser. Sløyd har ulike navn og til dels ulikt innhold i de nordiske landene, og blir betegnet som slöjd (på svenk); käsityö (på finsk); hönnun og smíði, textílmenn (på islandsk); håndarbejde, slöjd (på dansk); forming, kunst og håndverk, kunst design arkitektur (på norsk); duodji/samesløyd (på sápmi) og på engelsk sloyd. Skolefaget finnes på alle utdanningsnivåer fra barnehage til og med grunntidningen og videre på folkehøgskoler, høgskoler og universiteter.

Vi må tilbake til Vasa i 1985 for å finne de første tankene om et felles nordisk samarbeid innen sløydpedagogikk og sløydforskning (Lindfors, 1999). Vertskapet var Åbo Akademi med professor Linnéa Lindfors. Lindfors hadde visjoner om et nordisk forskerforum, og hadde invitert representanter fra alle de store sløydutdanningene i Norden til samtale om dette. Målet om en fastere organisering ble oppnådd i 1991 da organisasjonen NordFo¹ ble offisielt dannet. (Lindfors & Nygren-Landgårds, 1998).

---

¹ Nordiskt forum för Forskning och utvecklingsarbete inom utbildning i slöjd/Nordic forum for research and development in craft and design (Sloyd).

Ved hjelp av midler fra NorFa, ble den nordiske sløydforskningen i 1994 samlet under følgende tema; *Sløjdkompetens i nordisk kultur: Skolsløydens/formingens livsformande funktion i individ- og samhällsperspektiv*. 11 doktorander fra Finland, Sverige, Danmark og Norge fikk gjennomføre sløydpedagogiske forskningskurs under ledelse av Juhani Peltonen og Linnéa Lindfors i tidsrommet 1995–1998 (Lindfors & Nygren-Landgårds, 1998).

Nye temaområder for den nordiske sløydforskningen

En prosjektgruppe ble oppnevnt av NordFo's presidium med mandat til å utvikle mulige temaområder for felles nordiske forskningsområder, inn mot et nytt årtusen, med arbeidstittel World Wide Sløyd. Utvalget skulle også undersøke mulige organiseringsmåter (Lindfors, 1999). Prosjektrapporten ble lagt fram for NordFo's presidium høsten 1999. Gruppens mening var at den nordiske sløyden var et spesielt nordisk fenomen. ”Detta fenomen bör utredas dels för att bevara dessa verksamhetsområden i samhället, utbildning och undervisning, dels för att intressera andra länder för slöjd som verksamhetsområde” (Borg m.fl., 1999). Presidiet i NordFo besluttet å arbeide videre med arbeidsgruppens tanker om et felles forskningsprosjekt med intensjon om å åpne for deltakelse fra lærerutdannere/forsker innen sløydområdet i Norden.

Første del var å publisere et samlingsverk for å belyse nordisk sløyd, dens utvikling og tanker både ut fra et historisk og et nåtidig perspektiv i relasjon til samfunn og utdanning. En utgivelse i tidsskriftet *Techne*, med 26 artikler forfattet av lærerutdannere i sløyd fra alle de nordiske landene, ble resultatet (Nygren–Landgårds & Peltonen, 2001).

Andre del var oppnevning av en planlegging- og utviklingsgruppe bestående av vitenskapelig leder Peltonen, Åbo Universitet, og forskningslederne Nygren-Landgårds, Åbo Akademi, samt Kaukinen, Helsingfors universitet. I tillegg ble fem prosjektledere, en fra hvert av de nordiske landene, forespurt som ledere av hvert sitt prosjekt. Kjosavik, Norge, Nielsen, Danmark, Sjøgren, Sverige, Helgadottir, Island og Kojonkoski-Rännäli, Finland. Forskningens mulige interesseområder ble definert på NordFo konferansen på Island i 2001 innenfor de temaene som utredningsgruppen hadde foreslått: (1) Den nordiske sløyden, (2) Prosess-produkt, (3) Sløydens egenart, (4) Sløydens kulturarv i samtid, (5) Fenomenet sløyd – på veg mot sløydens filosofiske begrunnelser (Borg m.fl., 1999). Konferansedeltakerne fordelte seg på de fem ulike gruppene. Det videre arbeidet i alle gruppene viste seg å by på utfordringer av ulik karakter, som gjorde at forskningen ikke ble ivaretatt ut fra intensjonen. Forskjellen på faget var større enn forventet. Dessuten var forskningskompetansen lav i flere av landene, noe som forhindret videre forskningsarbeid (Lindfors, 1999).

Hensikt og forskningsspørsmål

Hensikten med denne undersøkelsen er å vise fremveksten av den nordiske sløyden i perioden 1985–2020. Intensjonen er i størst grad å rapportere, for så å drøfte ut fra de valgte temaene.

- Hvilke tema karakteriserer nordiske sløydforskning?
- Hvordan interagerer temaene hverandre?
- Er det et dominant tema som legger premisser for de andre?
- Hvordan påvirker forskningens arena (hvor data hentes fra) valg av tema?

Bakgrunn

Artikkelforfatter har vært deltaker på NordFo konferanser siden midten av 1990-tallet, vært arrangør og bidragsyter på flere konferanser, presidiemedlem siden 1997 og leder i tidsrommet 2000–2019. Den økonomiske støtten har i denne perioden kommet fra Nordplus. Som konsekvens av dette er det lærerutdanneren og studenten som har fått støtte til å reise på konferanser og til å bidra til utveksling av fagdidaktikk og forskning gjennom mobilitet mellom institusjoner. I denne perioden har konferansene i større grad henvendt seg internasjonalt. Flertallet av deltakerne på konferansene har fått mulighet til å presentere sin egen forskning gjennom paper-presentasjoner.

Tidligere forskning

Tidligere forskning som undersøker forandringer i et fags innhold, tar ofte utgangspunkt i styringsdokumenter. Forskningsspørsmål blir ofte påvirket av politisk styring og internasjonale trender. Forandringer implementeres ovenfra med utgangspunkt i politiske formuleringer. Deretter filtreres meningsinnholdet nedover i systemet via ulike styringsdokumenter og tolkningen av disse (Sievesind. & Walström, 2016)

Lindfors gjør rede for fremveksten av NordFo som organisasjon på 1990-tallet, hvor særlig sløydens livsfremmende funksjon ut fra et ideologisk perspektiv blir vektlagt (Lindfors, 1999). Dette perspektivet var allment anerkjent i de nordiske landene på denne tiden og kommer også til uttrykk i den overordnede planen for grunnutdanningen i Norge, hvor syv mennesketyper er sentrale for å danne elever til gangs menneske (L-97).

Internasjonale konjunkturer og særlig OECD sine skolepolitiske prioriteringer, preger til enhver tid forskningsinteressene (Sandven, 2019). Når verden trues av nedgangstider, blir krav til kreativitet og målstyring viktig å profilere. Med en glovarm oppheting av jorden, gjenspeiles dette i tanken om sirkulærøkonomi for å ta bedre vare på ressurser og energi (Suojanen, 1996; Utbildningsstyrelsen, 2014).

Det er ikke bare nasjonale læreplaner som styrer utviklingen, men også de vurderingsordninger og ulike metoder som blir praktisert i faget. Dette er dokumentert i blant annet "Nuläge och framåtblickar – om undervisning och forskning inom det nordiska slöjdfältet (Gulliksen & Johansson 2008). Publikasjonen "Vetenskapliga perspektiv och metoder inom slöjdfältet" (Johansson & Porko-Hudd, 2011) belyser ulike metoder som er og kan anvendes i sløydforskning, mens "Lärandeprocesser genom skapande arbete i vetenskaplig belysning" er en artikkelsamling fra et nordisk PhD kurs i regi av Umeå Universitet og Åbo Akademi, Vasa, hvor hensikten blant annet var å løfte forsker-blikket fra et lokalt eller nasjonalt til et internasjonalt perspektiv på den nordiske sløyden (Nygren-Landgårds & Borg, 2006).

180 hovedfagsoppgaver i forming, i tidsrommet 1997-1999, ble analysert ved daværende Telemark Lærerhøgskole, ut fra hensikten om å presentere ulike aspekt ved det å forme. Forskerinteressen gikk på interaksjonen mellom formingsprosesser og produkt. Resultatet av undersøkelsen viser til både skaping av artefakter, organisering av ideer og refleksjoner. Dette benevnes som det å forme (Melbye, 2008).

I følge Gulliksen m.fl. (2018) er NordFo med sine konferanser og publikasjoner en arena for diskusjon om kunsthåndverk, design og teknologi. Derfor er den nordiske sløyden en innovativ kombinasjon av kunnskaper og ferdigheter som blir holdt opp mot øko-sosiale verdier. Den nordiske sløydforskningen viser at individuelle og kollektive verdier og tradisjoner ofte har innflytelse på læring i sløyd (Nygren-Landgårds, 2000; Porko-Hudd, 2005; Johanson & Porko-Hudd, 2007).

Data

For å kunne karakterisere den nordiske sløyden og hvilke påvirkningskilder som bidrar til utviklingen av faginnholdet, anvendes 145 plenumsforelesninger som har blitt holdt på 22 ulike konferansene i tidsrommet 1985–2019. Konferansene i 1985, 1989, 1991 og 1992 er trolig arbeidskonferanser. Tema for konferansene er registrerte. Konferansene på Cuba, Grønland og Canada er ikke registrerte, ei heller for student og lærer symposiene.

Metode

Virginia Braun og Victoria Clarke har sammen videreutviklet metoden tematisk analyse. Selv om metoden ikke er godt avgrenset, er den likevel mye brukt, og sitert til, som kvalitativ analytisk metode. Siden kvalitative metoder er mangfoldige, komplekse og nyanserte, kan tematiske analyser være et fundament for kvalitativ forskning. Metoden legger til grunn et bredt teoretisk rammeverk og er uavhengig av teori og epistemologi. Den har som sine slektninger Grounded Theory, diskursanalyse og narrativ analyse, tilknytning til essensielle og

konstruktivistiske paradigmer. Metoden kjennetegnes av at den er svært fleksibel og kan derved fremkalle store mengder data (Braun & Clarke, 2006).

Innledningsvis beskrives NordFo som et aktivt forsknings og utviklingsnettverk med utgangspunkt i lærerutdannere og forskere som forholder seg til sløydrelaterte skolefag. Skolefag som er bundet opp mot nasjonale forskrifter, fortolket av lærerutdannere som også forsker på faget og dets aktører, og hvordan faget iscenesettes i skolen. Tematisk analyse kan være en metode som kan være til hjelp i dette arbeidet, for å avdekke vilkår som styrer et fags utvikling. 22 NordFo konferanser har produsert store mengder data som blir undersøkt ut fra oppdeling i ulike temaer, dimensjoner og kategorier.

Ifølge Braun & Clarke (2006) kan tematisk analyse være (a) en metode som rapporterer det meningsbærende, (b) en konstruksjonsmetode som undersøker erfaringer og meninger hos deltakerne, (c) en kontekstualistisk metode som plasserer seg mellom essensialisme og konstruksjonisme, hvor forsker inntar en posisjon som krever kritisk realisme. Disse tre faktorene blir ivaretatt i analyse og drøftingsdelen i denne artikkelen. Perspektivet mellom de tre ståstedene vil veksle.

Innsamlingen av data er registrert ut fra tre rubrikker som angir (1) sted, lærerutdanningsinstitusjon, årstall, ansvarlige for konferansen og kilder, (2) konferansens tema og hensikter, (3) Key note og foredragsholder. De fleste foredragene er tilgjengelig i full tekst gjennom rapporter og Techne utgivelser. Datamaterialet er lagret på NordFo sin blogg.²

Tabell 1. Skjema for datainnhenting. Eksempel.

Sted, årstall og medarrangør	Konferansenes tema hensikter og utbytter	Key note speaker & Key note
Konferanse nr. 2. Notodden. 1988. Statens lærerskole i Forming, Oslo & Telemark lærerskole, Formingslærerskolen Kilde: Melbye, E. & R.-H. Koch, 1988	Forskning innen formingslærerutdanningen. Agenda: Forming og forskning. Sløjd som vetenskap	Christian Norberg-Schulz, Arkitekthøgskolen i Oslo: De tre forståelsesformer: Teori, praksis, poesi Randi Helene Koch og Arne Jon Jutrem: Fire hovedfagsoppgaver fra Statens Lærerskole i Forming Oslo. Kommentar til en utstilling

² NordFo konferanser fra 1985-2019. <http://nordfo.blogspot.com/p/konferanser-och-symposier.html>

Ifølge Braun og Clarke (2006) kan et datamateriale deles i data corp, data set, data item og data extract. Datakorpus refererer til alle data som er samlet inn for et bestemt forskningsprosjekt, mens datasett refererer til alle dataene fra korpuset som brukes til en bestemt analyse. Når datamengden er stor, kan forsker redusere mengden data som utgjør data settet, ved å a) gjøre valg mellom ulike kilder som for eksempel keynote speakere på konferanser, innlegg i form av utstillinger, paper – presentasjoner, nettsider og artikler som omhandler de innsamlede dataene eller b) ta utgangspunktet i en analytisk interesse for ulike tema eller dimensjoner, og så velge ut fra dette blant den innsamlede datamengden som sammenfaller med det forsker vil utdype. Disse to innfallsvinklene kan la seg kombinere. Dataitem er hver enkelt registrert enhet. Til slutt refererer data, extract til en bestemt mengde kodet data som er funnet i og utledet fra et dataelement. For eksempel fra et tema, dimensjon eller kategori.

Å finne de ulike temaområdene er et spørsmål om helhet og sammenheng i tendenser som kommer fram i datamengden. I denne artikkelen er det konferansenes hovedtema og hovedtalernes tema for sine foredrag som er grunnlagsmaterialet for å velge ulike tema, dele opp i ulike nivåer av dimensjoner og kategorier og navngi disse. Noen av temaene vist til i tankekartet (figur nr. 1 og rubrisert i tabell 2) tar utgangspunkt i prosjektskissene fra NordFo-konferansen på Island i 2001. Denne inndelingen bygger på arbeidsgruppen bak World-Wide-Sloyd-strategien (Borg m.fl. 1999). Systemiserings-innholdet fra vedlegget (tabell 1) pekte imidlertid ut over W-W-Sloyd-strategien. Dette medførte nye navn på tema, med dimensjoner og kategorier som ringer inn tendenser i datamaterialet. For eksempel er temaet Sløydens egenart endret til Skapende reflekterende sløyd for bedre å ivareta den pedagogiske sløydforskningen, som særlig var toneangivende i NordFo's første tiår. Både utvidelser til nye temaer og fortetting av tema som kommer frem i tabell 3 er gjort ved å sortere og gruppere de 145 plenums forelesningene fra de 22 konferansene.

Ifølge Braun og Clarke (2006) karakteriserer induktiv undersøkelsesmetode datamaterialet ut fra helheten i datamaterialet. I denne artikkelen kan et data item være et foredrag som gir mening og innhold til en av dimensjonene. For eksempel tekst hentet fra sløydpedagogen Bolette Kremmer Hansens foredrag om det musiske på konferansen i Esbjerg i 1999 (Hansen, 1999).

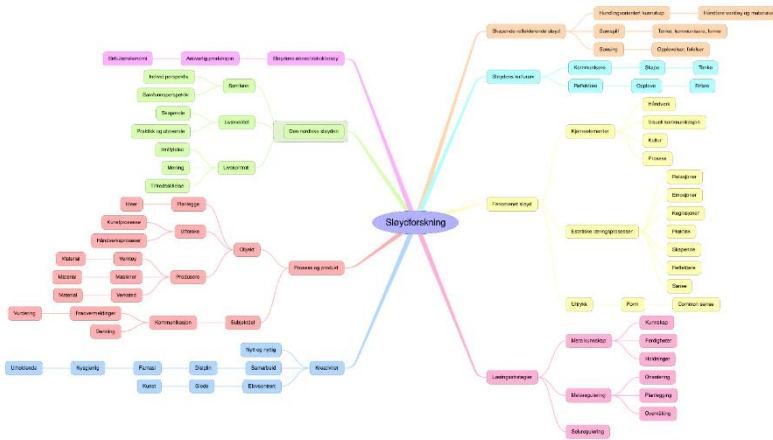
Summen av kodene i registreringsskjemaet er denne artikkelens data extract. Figur nr. 1 er et hjelpemiddel i denne ”bottom up tankegangen”.

World-Wide-Sloyd-gruppens arbeid på 90-tallet var også et resultat av NordFo-pionerernes tenkning, slik dette kom til uttrykk i konferanser i løpet av forumets første femten år. Derfor er datamengden ikke styrt inn i før-eksisterende rammer for koding, men dataene er selv et grunnlag for utvelgelse av de aktuelle

temaene, dimensjonene og kategoriene som konferanseinnholdet blir rubrisert ut fra.

Resultater

Sløydens underliggende ideer, antagelser, konseptualiseringer og ideologier, slik dette har kommet til uttrykk gjennom forelesninger på NordFo-konferansene, fanges opp i tankekartet, figur nr. 1. Fargekoder fra figur 1 overføres til tabell 2 hvor figuren blir rubrisert. Tankekartet formidler helhetsoppfattelsen av sløydforskningen, mens tabellene gir en videre tematisk analyse av tema i sløydforskningen. Deretter blir det i tabell 3 gjort en forfetting fra 8 til 5 tema, samtidig som det søkes etter en nivålikhet i beskrivelsen av dimensjoner og kategorier.

Figur 1. Åtte ulike temaer med dimensjoner og kategorier som sentrerer rundt sentrum, som er sløydforskning.

Rubrikken tema i tabellene er et emne som undersøkes ut fra et meta-perspektiv. Dimensjon brukes for å peke på trekk eller egenskap ved et tema. Kategori blir i denne analysen brukt som en undergruppe av begrepet dimensjon, bestående av beslektede egenskaper, fenomener og virkemidler som kan være meningsbærende for det den skal forklare. Summen av de ulike temaene, utgjør til sammen helheten i sløyden og dermed sløydforskningen, slik figur nr. 1 visuelt viser til.

Tabell 2. Sløyd forskning, delt opp i rubrikkene tema, dimensjoner og kategorier (fra figur nr. 1 til tabell)

TEMA	DIMENSJON		KATEGORI
Den nordiske sløyden	Samfunn		Individperspektiv, samfunnsperspektiv
	Livskvalitet		Skapende, praktisk, utøvende
	Livskontroll		Innflytelse, mening, tilfreds-stillelse
Prosess – Produkt	Objekt, subjekt	a) Planlegge utforske produsere	Ideer, kunstprosesser, håndverksprosesser, verktøy, maskiner verksted for å arbeide i materialer
		b) kommunikasjon	
Skapende reflekterende sløyd	Handlingsorientert kunnskap		Håndtere verktøy og materialer
	Samspill		Tenke kommunisere forme
	Sansing		Opplevelser følelser
Sløydens kulturarv	Kommunisere		Skape oppleve
	Reflektere		Tenke erfare
Fenomenet sløyd	Estetiske læringsprosesser. (På vei mot sløydens filosofiske begrunnelser uttrykt gjennom estetiske læringsprosesser)		Relasjoner, emosjoner, kognisjoner, praktisk, skape, reflektere, sanser
	Uttrykk		Kunst, natur og hverdagsliv
	Form		Common sense
Lærings-strategier	Meta kunnskap		Kunnskap, ferdigheter, holdninger/ generell kompetanse
	Meta regulering		Orientering, planlegging, overvåking
	Selvregulering		
Sløydens økosofi/ Økoliteracy	Ansvarlig produksjon		Sirkulærøkonomi
Kreativitet. (Sløyd-innovasjoner, entreprenørskap, problemløsning, og teknologi)	Nytt og nyttig		Hensiktsmessig
	Samarbeid		Disiplin, fantasi, nysgjerrig, utholdende
	Elevsentret		Glede, kunst, håndverk

Denne utvelgelsen tar utgangspunkt i det kunnskapsmessige i sløyd forskningen. For eksempel tar temaet Den nordiske sløyden utgangspunkt i Lindfors (1999) sin forskning, mens temaet sløydens økosofi knytter forbindelser til både sløyd-forskere, økofilosofier og fremveksten av nyere styringsdokumenter fra Norge

og Finland. Tankekartet er en måte å tenke på og har hatt flere utforminger før figur nr. 1 ble en del av det foreløpige resultatet av undersøkelsen. Utgangspunktet var World Wide Sloyd tenkningen fra 1999 (Lindfors, 1999). Men tankekartets fremvekst er et studie av samtlige NordFo konferanser.

Tabell 3 er en foretting av figur nr. 1 og tabell 2. De 8 temaene er nå redusert til 5. De nye temaene har delvis fått innarbeidet dimensjoner og kategorier fra de temaene som er utelatt. Intensjonen er å synliggjøre kjernen i fagområdet og på den måten vise et tydeligere sløydemønster. De valgte temaene, dimensjonene og kategoriene vil i noen tilfeller overlappes hverandre. Det vil være en konsekvens av at konstruksjonen av det nordiske sløydfaget skal utgjøre sammenheng og helhet, samtidig som sløyden er et dynamisk fag i utvikling. Ved å gå frem og tilbake mellom figur, tabeller og den påfølgende analysedelen er hensikten å få frem de ulike nivåene i et konsistent språk. Derfor blir tabellene en del av analysen.

Tabell 3. Fra 8 temaer til 5 temaer.

TEMA	DIMENSJON	KATEGORI
Den nordiske sløydens læringsstrategier	Livskvalitet	Skape og arbeide: Praktisk og estetisk utforming, læring gjennom å gjøre. Metakognisjon
	Livskontroll	Tenke og reflektere: Innflytelse over eget liv, meningsskapende aktivitet, tilfredsstillende ved å gjøre. Selvregulerende læring
Prosess – Produkt	Subjekt	Planlegge, utforske, produsere, kommunisere: Ideer, kunstprosesser, håndverksprosesser, estetiske prosesser. Individets følelser
	Objekt	Utvikle og bruke ulike læringsformer ved bruk av: verktøy, maskiner, på forskjellige verksteder i bearbeiding av materialer. Oppøving av disiplin, fantasi, nysgjerrighet, utholdenhet. Logisk, rasjonell
Skapende reflekterende sløyd	Pragmatisk læring	Opplive, erfare og reflektere: Gjennom undersøkelser av verktøy, maskiner og materialer ut fra kultur og naturfenomener
	Situert læring	Opplive, erfare og reflektere: Gjennom praksisfellesskap på verksteder hvor tanker kan materialiseres i handlinger
	Sosiokulturell læring	Opplive, erfare og reflektere: Hverdagslige hendelser og grunnleggende kunst og håndverksferdigheter knyttet til å se sammenhenger med andre fag og på den måten anvende kunnskaper
	Estetiske aspekter	Skape og oppleve: normativ kultur og egen livsverden

Sløydens kulturarv i samtid	Materialtekniske aspekter	Tenke, oppleve og erfare: Den innforståtte tause kunnskapen
	Metoder	Opplive og erfare: Gjennom kropp, hode og hender
Sløydens økosofi	Tilvirke/skape noe hensiktsmessig	Sanse, oppleve og erfare: I møte med naturelementer, landskap, vær, og artefakter
	Reparere	Undersøke, oppleve og erfare: I møte med artefakter, sosiale og miljømessige forandringer
	Fornye	Undersøke, oppleve og erfare: I møte med krav til selvsbergning og det å være selvhjulpne

Tabell 4 er et avkortet eksempel på bearbeiding av data som er foretatt. Kodingen ble et hjelpemiddel til å gjøre vurderinger og revurderinger av hvilke temaer som karakteriserer sløyden, hvor data til forskningen ble hentet fra og hvor den kommer til nytte. For eksempel ble temaet prosess og produkt vektlagt i plenum av inviterte forelesere, på 21 av de 22 NordFo-konferansene. Eksempelet viser registrering foretatt i de 9 første konferansene.

Tabell 4. Eksempel på koding av temaet Prosess og Produkt

Tema	Hvor forskningen finner sted	Konferanser nummerert fra 1985-2019								
Prosess – produkt Treffpunkt: 21/22	Forskning på Sløyden i barnehagelærer-utdanningen									
	Forskning på Sløyden i trinn (9)10. – 13.trinn i grunnopplæringen		x					x		
	Forskning på Sløyden i lærer-utdanningen		x		x	x	x	x	x	x
	Forskning på/i egen sløyd praksis		x					x		
	Forskning på/i egen sløyd praksis									
Konferanse nr.		1	2	3	4	5	6	7	8	9

Analyse av de fem temaområdene

Gjennom å beskrive de ulike temaene med sine dimensjoner og kategorier, vil den påfølgende analysen ikke bare være en beskrivelse av sløyden, men også peke på en teoretisering av virksomheten (Braun og Clarke, 2006).

Tema 1. Den nordiske sløydens læringsstrategier

Ifølge Linnéa Lindfors, er skolesløydens oppgave å gi mennesker livskvalitet og kontroll på livene sine. Fremtidens sløydforskning vil ifølge Lindfors befatte

seg med spørsmål om livskvalitet og livskontroll (Lindfors, 1994). Spørsmålene kan grupperes innen fire ulike områder:

1. Å forstå alle aspekter i sin livssituasjon
2. Å kunne påvirke sitt liv og yte innflytelse
3. Å kunne kjenne på at livet er meningsfullt selv om en er arbeidsløs eller står utenfor arbeidslivet på grunn av sykdom
4. Å kunne kjenne på at livet er tilfredsstillende (Lindfors, 1994)

Lindfors peker på at fremtidens forskning må ta et individperspektiv med skapende og estetiske innslag og et samfunnsperspektiv, som omfatter det sosiokulturelle, naturen og miljøaspektet inn over seg (Lindfors, 1994). Utvikling av en slik ideologi krever (a) en teoribasert kunnskapsbase som handler om den pedagogikken som legges til grunn, og (b) en forskning i sløydens virkemidler, relasjoner og rammer. Derfor vil dette temaet, forklart gjennom fire ulike nivåer, romme relasjonen mellom sløyd som kulturform og fremtidens sløydvirksomheter.

Kallio mfl. (2017) legger til grunn at metakognisjon som begrep vil være ufullstendig uten å ta i betraktning selvregulert læring (SRL). Lærerne må forstå prinsippene for hvordan eleven lærer seg for å være en støtte i hans eller hennes læringsprosess. “Metacognition does not only work for students but it helps the teachers to improve their teaching skills” (Kallio mfl., 2017, s. 80). Med søkelys på anvendt kunnskap, tverrfaglighet og danning, kan metalæring bli en metode for livslang læring, som eleven kan utvikle på sløydverkstedet. Marléne Johansson avslutter sin PhD-oppgave med følgende ”Min förhoppning är att studien har öppnat dörren till slöjdsalarna (i alla fall på glänt) för ökad insikt om aktiviteter i slöjdverksamhet. Att slöjdande integrerar manuell och intellektuella dimensioner gör den tämligen unik i skolan” (Johansson, 2002, s. 224). Derfor er forskning i sløjdsalen et eksempel på hvordan den nordiske sløyden utspiller sitt virke og hvordan elevene lærer seg.

Tema 2. Prosess – produkt

Prosess forstått som sløydprosessen i dens forskjellige faser. Produktet blir objekt for gjenstandsforskning og eventuelt som kommunikasjonsmiddel. Krysningsfeltet mellom subjektet og objektet er der menneskelig bearbeiding møter material og verktøy. Dette er en prosess som består av formgivning, planlegging for produksjon og tilvirkning. Denne form for planlegging av en skapende prosess fører til mange ulike ledd før ferdigstilling av produktet og vurdering av dette (Illum, 2005). I 2019 ble færingbåten ”Oselvaren” en del av verdensarven (Tveitereid, 2017). Ikke bare båten, men det å hente materialer, bygge, seile og ro båten. Hele prosessen hvor mennesket og båt inngår i en helhet og i en funksjon. En slik prosess-produkt- tankegang kan sies å være lineær, men

forståes sirkulært. I motsetning til en lineær tanke vil en kunstnerisk prosess ofte være sirkulær. Den britiske antropologen Tim Ingold forklarer formgivingsprosessen på følgende måte; ”even if the maker has a form in mind, it is not this form that creates the work. It is the engagement with materials. And it is therefore to this engagement that we must attend if we are to understand how things are made” (Ingold, 2013, s. 22). Denne beskrivelsen understøtter tanken om at prosessen må starte med å undersøke materialer, steder og virkemidler før ideer kan oppstå, eventuelt videreutvikles. En slik prosess fører til nye studier og kroppslig opplæring for å utvikle produktet. Dermed blir både designet og prosessen utsatt for sirkulære prosesser, avhengig av ferdighetsnivå, ervervet kunnskap og generell kompetanse. Derfor kan en av konsekvensen av denne beskrivelsen av prosess og produkt være at det er utøveren, praktikerens, sløydlereren som selv bør forske på sin egen virksomhet.

Tema 3. Skapende reflekterende sløyd

Det skapende kan være kommenterende og gi tanker til ettertanke. En skapende reflekterende virksomhet behøver ikke ha en hensikt ut over seg selv. Å sløyde innebærer å lære seg å håndtere verktøy og redskap gjennom å arbeide i tekstil, tre, metall, leire og andre materialer, i Norge omfatter dette også visuell kommunikasjon med basis i tegning og bilde. Det skapende og reflekterende er et samspill mellom den som sløyder og selve arbeidet. Gjennom opplevelser, erfaringer og refleksjoner, vokser forståelsen og kunnskapen om jeg’et og omverdenen. Det handler blant annet om sløydens forhold til sanselighet og kropp, opplevelser av tid og rom, å se og forstå menneskets behov for personlige uttrykk. De første NordFo-konferansene hadde håndens arbeid i det reflekterende skapende som tema (Nordberg-Schulz, 1988; Lindfors, 1988; Halvorsen, 1994). For pionerne innen sløydforskning, var det viktig at det å skape lot seg forske på. Skolesløyden er et allmenndannende fag og lar seg innlemme i sosio-kulturell læringsfilosofi. Roger Säljö er professor i pedagogikk og pedagogisk psykologi ved Göteborg Universitet og må tolkes ut fra dette perspektivet når han uttaler at; ”Det är inte görandet i sig som är det centrala, utan förhållande att slöjden låter oss tänka, kommunicera och forma i en integrerad process. Detta ger insikter och förståelse som är centrala för människor som lever i en avancerad materiell kultur” (Säljö, 2008, s. 14). Å være problemløsende handler om en erfaringsbank innhentet ved prøving og feiling, og evne til å nyttiggjøre seg disse erfaringene i nye sammenhenger. Skapende reflekterende sløyd handler om å være kreativ. Det tilsynelatende unyttige både i virksomhet og i utøving kan bli nyttig. Kreativitet har gjerne vært knyttet til estetiske og praktiske læringsprosesser. På NordFo-konferansen i Umeå i 2000 var temaet Sløyd – Kreativitet. Ifølge Nygren-Landgårds er en sløydprosess kreativ når den stimulerer til tanker og handlinger. Men dette beror på at læreren klarer å holde

undervisningen elevsentrert og ikke lærer- eller produksentrert (Nygren-Landgårds, 2000). De praktiske og estetiske fagmiljøene har spisskompetanse på kreative arbeidsprosesser. I følge Hohr (2015) skal den estetiske oppdragelsen skolen kan gi barna, dreie seg om barns måte å kle seg på, bo på og hvordan de omgås hverandre. Kort sagt alle relevante sider i hverdagen sett fra barns perspektiver. Skolens oppgave er ikke å gjøre barn til kunstnere. Derimot trenger barn estetiske kunnskaper og ferdigheter, for å kunne forholde seg til sine opplevelser slik at de selv er i stand til å ta valg og til å være sin egen kritiker (Hohr, 2015). Derfor er sløydfaget i skolen et fag som kan spille på lag med andre skolefag, anvende kunnskaper og se sammenhenger.

Tema 4. Sløydens kulturarv i samtid

Med kulturarv forstås blant annet materialforståelse, metoder og estetiske aspekter. Temaet med dimensjoner og kategorier må forstås ut fra et didaktisk perspektiv på kulturarv. Dette er ikke bare et spørsmål om formkultur, men også om håndlag og produksjonsprosesser. Tanke og kropp, hode og hender henger sammen. Vi lærer når vi gjør og når vi hermer etter andre. Den ”handlingsbårne” kunnskapen er en av kunnskapssøylene til sløyden. Men sløydens kulturarv har også en annen side. Ifølge Else Marie Halvorsen (1994) er begrepet livsverden synonymt med den kultur vi er i og har vokst opp i. Tilgang på finkultur og normativ kultur kan variere fra hjem til hjem og fra sted til sted. Det samme gjelder den innforståtte (tause) kunnskapen nedfelt i ferdigheter.

I følge Eisner (1933–2014) spiller følelsene med i den skapende erkjennelsesprosessen. Det er ikke tale om emosjonell nøytralitet. Det kognitive må ikke få for stor plass (Eisner, 1996). Halvorsen mener at i en didaktisk sammenheng ”er forholdet mellom ‘har- og er i-kulturen’ en hovedsak. Didaktikkens poeng er å finne broen mellom disse verdener, det jeg har kalt den dobbelte didaktikk” (Halvorsen, 1994, s. 33). Som utøvende er det alltid gjennom det gjørende at en strekker en ferdighet lenger, presterer bedre, uttrykker seg klarere. For å oppnå forbedringer må utøver stadig vende tilbake til basis, det normative, og så starte opp igjen. Læring er ikke et isolert fenomen, men noe som er innebygd i det sosiokulturelle, bestående av kontekster, aktører, artefakter, situasjoner og aktiviteter, med andre ord kontekstplasserte eller situerte prosesser (Säljö, 2016; Lave, & Wenger, 1991).

Halvorsen viser hvordan begrepet estetisk forstås forskjellig til ulike tider og i ulike kulturer. Hun viser til filosofen Kant som taler om en ‘common sense’ i kulturen. Den enkelte tilegner seg en mening gjennom refleksjon i fred og ro om hva som er vakkert, basert på en felles erkjennelse (Halvorsen, 2001). Derfor handler det estetiske om erfaringer som berører, utfordrer og transformerer.

Bolette Kremmer Hansen, omtaler den praktisk-musiske dimensjon og håndarbejde i sitt foredrag på NordFo-konferansen i Esbjerg i 1999. Hansen problematiserer at dimensjon ikke er et fag og at det nye begrepet ble tillagt ulike meningsinnhold alt ut fra den som underviste og løftet denne dimensjonen opp i sitt fag (Hansen, 1999). I følge Ulf Klarén (1944–2021), må en skille mellom den mystiske, emosjonelle opplevelsen som beskjer tingen og det å forstå og få overblikk. ”Man måste ha en uppfattning om möjliga premisser och principer för att kunna förstå och få insikt” (Klarén, 2000, s. 75). Derfor bør barn i og gjennom skolens fag; gjøre, oppleve, bli undervist og selv reflektere over de estetiske virkemidlene og hva som kjennetegner estetiske læringsprosesser.

Tema 5. Sløydens økosofi

”Økosofien oppstår ikke som en abstrakt tankerekke, men som noe som kan sanses, oppleves og erfares i relasjon til andre mennesker. Men også i møtet med naturelementer, landskap, værvariabler og artefakter. Økosofien tar utgangspunkt i et holistisk perspektiv som forutsetter at alt henger sammen med alt” (Sandven, 2019). Økosofien gjør sløyden ansvarlig ved at teknologi og materialbruk blir analysert og vurdert ut fra bærekraftkriterier. Den finske forskriften vektlegger at ”naturen och den byggda miljön [ska] användas i undervisningen” (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 29). Derfor kan de nordiske sløydfagene med sine handlingsbærende metoder ha muligheter til å la elevene undersøke ulike sider av økosofibegrepet. Dette har Ulla Suojanen vært bidragsyter til (1996, 2001). Hun har utviklet den østerrikske designeren, læreren og forfatteren Victor J. Papaneks (1923–1998) tanker om human økologi og sosiale forandringer. Suojanen setter Papaneks teorier opp mot Brundtlandkommisjonens definisjon av bærekraft³ (Sandven, 2019). Idealet om å være selvberget og selvhjulpen har stått finner og nordmenn nært. ”Förmågan att planlägga, tilverka, sköta, reparera og förnya, i stället för att slita och slänga är en värdfull egenskap också ur miljösynspunkt” (Suojanen, 1996, s. 75). Derfor bør sløyderen stille seg selv følgende kontrollspørsmål; hvorfor skal produktet lages, kjøpes eller eies?

---

³ En utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov (Iversen, J. 2021). Tidligere statsminister i Norge, Gro Harlem Brundtland var leder av kommisjonen

Dominante tema og forskningsinteresser

Følgende oppsummeringer er hentet fra skjema fra koding, tabell 4.

Det vi kan lese ut fra registreringen er følgende:

1. Konferansene dekker først og fremst tema og dimensjoner som angår lærerutdanningen i sløyd. Forskningen som blir presentert er rettet på relasjoner og skapende prosesser i lærerutdanningen. Forskning om sløydfaget dominerer, men vi ser også at forskning i og gjennom utøvende praksis i sløyd har stort omfang
2. Konferansenes tema og foredrag har i liten grad fokus på sløydforskning på og i barnehager og i grunntdanningen i den nordiske skolen
3. Tema nr. 2. prosess og produkt og tema nr. 3. skapende reflekterende sløyd har fått størst oppmerksomhet av foreleserne
4. Samtlige fem tema har imidlertid fått jevnlig oppmerksomhet på konferansene når vi ser alle årene under ett
5. Tema nr. 5. sløydens økosofi, som inneholder sløydens forhold til bærekraft, fikk oppmerksomhet på 90-tallet av noen få NordFo-forskere. På de to siste konferansene har dette temaet fått stor oppmerksomhet
6. De internasjonale konferansene har hatt inviterte forelesere fra land utenfor Norden
7. Et stort flertall av de nordiske konferansedeltakerne har i økende grad vist interesse for å presentere FOU-arbeid, og publisere disse i etterkant av konferansene
8. De tre siste konferansene har 'making' i en eller annen form som tema
9. Konferansene har utviklet seg fra å være felles presentasjoner til å ha tre til fire parallelle sesjoner med opptil 80 paper-presentasjoner. Felles plenumsforedrag er redusert til ett eller to pr. konferansedag
10. Hovedspråket på konferansene har vært nordisk og på de internasjonale konferansene har keynote innleggene vært på engelsk.

Drøfting

De fem temaområdene gir et innblikk av hva sløydfaget har vært og er i dag. Undersøkelsen viser til sløydlærere ved utdanningsinstitusjonene og forskernes motivasjon, erfaringer og sløydpedagogiske holdninger og meninger. Ofte beror endringer på enkeltpersoners innsats, men også på samfunnsendringer som økonomisk krakk, arbeidsløshet eller klimakrise.

De nye temaet *Sløydens økosofi* (tema nr. 5) var behandlet før år 2000, men da av et fåtall forskere. Flere forskere har tatt opp dette temaet på de store internasjonale konferansene. I tillegg til de inviterte foreleserne har det også vært egne sesjoner for bærekraft, miljø og natur. Dette bør ikke overraske da samfunnet og styringsdokumenter for grunntdanningen i de nordiske landene setter søkelys på dette. Bærekraft er en av tre tverrfaglige tema i "Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen" (Kunnskapsdepartementet,

2017) i norsk skole, og er enda mer sentral i ”Grunderna för Läroplanen för den grundläggande utbildningen” (Utbildningsstyrelsen, 2014) i finsk skole. Den tematiske undersøkelsen av den nordiske sløyden viser at livsfremmende funksjon og samfunnsperspektiv i større grad blir styrt ut fra temaet sløydens økosofi. Individ og samfunnsperspektivet er beholdt i skolen, men sirkulærøkonomi er i ferd med å få oppmerksomhet i sløydens arbeidsprosesser, blant masterstudenter og forskere. Ideologien er på vei tilbake til nytteperspektivet, tolket som menneskets mulighet for å overleve. Fra å være et tema som ble undersøkt av et fåtall forskere på 90 tallet har dette blitt et tema som gjennomsyrrer de andre 4 temaene. Dimensjonene; tilvirke noe hensiktsmessig, reparere og fornye, inneholder kjerneelementer i sløyden og gir muligheter både til å utvikle elevens håndverksmessige og kreative sider.

Den nordiske sløydens læringsstrategier (tema nr. 1) var i begynnelsen et middel til danning ut fra dimensjonene livskvalitet og livskontroll. Samfunnsutviklingen, med direktiver fra OECD med vekt på målstyring og kompetansemål, minimerte danningperspektivet til fordel for instrumentelle læringsutbytter. Senere styringsdokumenter har lagt større vekt på at eleven selv har ansvar for læring gjennom metakognisjon og selvregulering. Dette kan gi danningperspektivet større plass i skolen. Læringsstrategier har også en solid posisjon i styringsplanene og i samfunnet for øvrig, med særlig vekt på skaperglede, kreativitet, metalæring og dybdelæring. Sløyden bør kunne gi innhold til disse begrepene. Den nordiske sløydens læringsstrategier kan derfor få en ny aktualitet i skolen.

Kreativitet har hatt sporadisk tyngde på NordFo’s konferanser. Senere styringsplaner og samfunnet etterspør dette temaet, men det ser ikke ut som hverken innovasjon eller entreprenørskap har stor appell blant de nordiske sløydeforskerne. Derfor videreførte jeg ikke dette temaet fra tabell 2 til tabell 3. Begrunnelsen er sløydfagets egenart som et skapende reflekterende fag. Elevenes kreative tenkning og adferd inngå i alle de fem temaområdene. Den nordiske sløyden har spisskompetanse på kreative arbeidsprosesser. Det ligger et stort potensial i å utvikle ulike formuttrykk, arbeidsformer og virkemidler i faget.

Tema nr. 2: *Prosess og produkt* og tema nr. 3: *Skapende reflekterende sløyd* er de temaene med underliggende dimensjoner og kategorier som har fått størst oppmerksomhet i hele perioden som er undersøkt. Det praktiske, utøvende og skapende har naturlig sin plass her. Dette peker på at det faglige innholdet i sløyden blir ivaretatt både av styringsplaner og utdanningsinstitusjoner. Men det kan være en fare for at de som har stor interesse av selv å skape, glemmer å være oppmerksomme på at de utgjør ”eliten” i forhold til det å gi og utvikle form og

produkter. Både lærerutdanningen og skolefaget har ikke mandat til å utdanne kunstnere. Et allmenndannende praktisk estetisk fag må kunne tilrettelegge undervisningen for alle elever. Barna må kunne gripe og begripe verden gjennom å mestre hverdagens utfordringer. I motsatt fall kan fagets pedagogiske ståsted og begrunnelse bli underkommunisert. Barna har et annet utgangspunkt for å dannes inn i faget, både hva gjelder interesser og ferdigheter, enn studenter og lærere på lærerutdanningen. Utfordringen er å slippe til de unges livsverden og hverdag. Ungdomskulturen er dynamisk og sammensatt. Derfor kan det å få helhet og sammenheng mellom faglig innhold – pedagogisk innhold og elevens utvikling og interesseområde være utfordrende. Pionerne innen sløydeforskning var spesielt opptatt på hva som lot seg forske på. Derfor ble forholdet mellom å skape og reflektere av stor betydning. Oppdeling mellom teori, praksis og poesi er en presisering av hva som gir et fagområde liv og engasjement (Nordberg-Schultz, 1988). Uten elevenes subjektive følelser er det vanskelig å motivere for den nordiske sløyden. Det meningsbærende slik det kommer fram i valg av tema, ut fra empirien i denne artikkelen, peker på at individuelle og kollektive verdier og tradisjoner ofte har innflytelse på læring i sløyd og valg av læringsformer. Dette bør gi sløydlereren og sløydeforskeren en pekepinn på at tilrettelegging for praksisfellesskap ut fra et sosiokulturelt og et situert perspektiv kan være hovedutfordringen i undervisningssituasjoner. Det forhindrer ikke at andre læringsformer (Säljö, 2016) i kortere eller lengre tid kan være aktuelle for å nå et ferdighetsnivå som bringer utøveren inn i den handlingsbårne kunnskapen. Å gi for eksempel kurs i lodding, dreining og strikking er fortsatt nyttig i en sløydsammenheng hvor læreren legger opp sin undervisning ut fra et behavioristisk eller kognitiv syn på læring.

Tema nr. 4: *Sløydens kulturarv i samtid* er et tema som har fulgt sløydens utvikling. Men samtiden og barna i tiden er i endring. Skape, oppleve og å erfare er viktige kategorier som må tilpasses de barna som møter sløyden i skolen. Selv om lederen for utredningen ”Fremtidens skole” i Norge, Sven Ludvigsen⁴, påstand om at Kunst og håndverk (sløyd) var det faget som hadde minst å frykte angående reduksjoner og status i skolen, er det ingen grunn til å betvile at faget må følge utviklingen i samfunnet. Det nytter ikke med godt utdanna personale og en glimrende læringsarena dersom studenter ikke vil søke på utdanningen, og interessen for faget i skolen stuper. Her kommer det til å kreves mye engasjement for å komme i dialog med skoler og elever hvor faget har gode vilkår. Målet må være å finne et innhold som kan løfte fagets kjerneelementer og temaområder inn i fremtiden (Kunnskapsdepartementet 2015; NOU 2015:8).

---

⁴ Dialogmøte med lærere og studenter på OsloMet, 2014.

Oppsummert kan en si at den holistiske sløyden må forholde seg til at ulike tema dytter på andre tema og at dimensjoner og kategorier i de ulike temaene kan få andre nyanser enn tilfellet var på 90-tallet.

Registreringens kolonne, som viser hvor forskningen finner sted, avslører liten interesse for å forske på faget i barnehage og grunntidning. Sløydforserne har en vei å gå fra forskning på, i og gjennom egen praksis til klasseromsforskning der faget utspiller seg.

En fare ved internasjonale konferanser er at det nordiske språket ikke definerer sløyden. Dersom fagfeltet blir mer innovativt i forhold til strømninger fra det store utland enn å utvikle et unikt nordisk skolefag har vi tapt noe av fagets sjel.

Sløyden må ta barnas levde liv i de nordiske landene på alvor. Hvor data til sløydforseringen hentes fra har betydning for hvordan sløyden defineres.

Veien videre

World-Wide Sløyd-prosjektet hadde stor tro på den nordiske sløyden som eksportartikkel. Har denne visjonen forsvunnet i iveren etter å trekke inn utenlandske aktører, ny pedagogikk, 'making og makerspace'? Eller kan sløyden finne en nordisk glød som stimulerer en livskompetanse som didaktikken fra utlandet ikke har? Det er lærer-institusjonene som velger hva som skal utvikles, hva som velges bort og hvor begrunnelser for å utvikle faget hentes fra. Dette kan ikke gjøres uten dialog med de nasjonale styringsdokumentene, skoleverket, elevene og lærerne i praksisfeltet.

Det er et håp at fremtidige konferanser kan presentere forskning utført både i barnehagen, grunntidning og i lærerutdanningen. Forskning på sløyd og håndverk slik dette viser seg utenfor skolen som institusjon, kan ha verdi for å finne barns interessefelt. Det vi ønsker er at unge mennesker gleder seg i faget. Spørsmål om livskvalitet og livskontroll må ligge bak sløydområdet mange temaområder, slik at faget beholder sin betydning for unge mennesker.

Lærerutdanningen i fagområdet sløyd har fått mange kompetente forskere de siste årene. Slik har et skolefag, som ikke hadde rot i et vitenskapsfelt, etablert dette i alle de nordiske landene. Vilårene for felles forskningsprosjekter burde være bedre nå enn i 1999.

Kilder

- Borg, K.; Christiansen, B.; Nygren-Landgårds, C.; Sandven, J. *World-Wide Sloyd. Upublisert prosjektrapport til NordFo presidium desember 1999.*
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in Psychology*. 3:2, 77–101. Tilgjengelig: 18.10.2021: <http://dx.doi.org/10.1191/1478088706qp0630a>
- Christiansen, B. (1994). Velkomst den 26 oktober 1994. I: Christiansen, B. (red.), Nordisk konference: *På sporet af "Den Tyste Kundskab"*. En udfordring for de praktiske fag i skolen. NordFo/Ålborg Seminarium. (Konferensbidrag).
- Eisner, E.W. (1997). A qualitative Approach to Research on Artistic Phenomena. I: Seitamaa-Hakkarainen, P. & Uotila M. (red.), *Produkt, Fenomen, oplevelse. Techne-serien: Forskning i slöjdpedagogik och slöjdvetskap B: 3/1997.* Helsingfors universitet.
- Gulliksen, M., S., Homlong, S., Letnes, M-A., Lepistö, J. & A. Randers-Pehrson (2018). Make it NOW! – Learning, Exploring and Understanding. Proceedings of a NordFo Symposium in Rauma, University of Turku. I: *FormAkademisk* <https://doi.org/10.7577/formakademisk.2751>
- Halvorsen, E-M. (1994). "Den tause kunnskap i et formings-didaktisk perspektiv". I: Christiansen, B. (red.), NordFo konference: *På sporet af "Den Tyste Kundskab"*. En udfordring for de praktiske fag i skolen. NordFo/Ålborg Seminarium.
- Hansen, B. (1999). Den praktisk-musiske dimension og håndarbejde. I: Porko, M. (red.). *Sløjd i informationsamfundet – konflikt eller konsensus. Techne Serien B – Forskning i Slöjdpedagogik och Slöjdvetskap. B: 6/1999.*
- Hohr, H. (2015). Kunst og estetisk oppdragelse. In *Nordisk tidsskrift for kritikk og pedagogikk. Vol. 1.* Tilgjengelig: 18.10.2021: <https://doi.org/10.17585/ntpk.v1.113>
- Illum, B. (2005). *Det manuelle håndværksmessige og læring – processens dialog.* PhD oppgave. Danmark Pedagogiske Universitet.
- Ingold, T. (2013). *Making: Anthropology, Archaeology, Art and Architecture.* Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203559055>
- Iversen, J. (2021). *Bærekraftig utvikling.* FN sambandet. Tilgjengelig: 15.10.2021: [Bærekraftig utvikling \(fn.no\)](https://www.fnsambandet.no)
- Johansson, M. (2002). *Slöjdpraktik I skolan – hand, tanke, kommunikation, och andra medierande redskap.* Göteborg studies in educational sciences 183. Acta universitatis Gothoburgensis.
- Johansson, M. & Porko-Hudd, M. (2007). Introduction – Knowledge qualities within the field of sloyd. I: Johansson, M. & Porko-Hudd, M. (red.), *Knowledge, Qualities and Sloyd. (Techne series: Research in Sloyd Education and Crafts Science A9/2007, s. 5–8).* Vasa: Nordic Forum for Research and Development in Craft and Design.
- Johansson, M. & Porko-Hudd, M. (2011). *Vetenskapliga perspektiv och metoder inom slöjdfältet.* Techne Serien – Forskning i Slöjdpedagogik och Slöjdvetskap. A: 18/2011.
- Kallio, H., Virta, K.P., Kallio, M-P. M., Virta, A., Hjärdemaal, F. R. & Sandven, J. (2017). The Utility of the Metacognitive Awareness Inventory for

- Teachers among In-Service Teacher. *Journal of Education and Learning*; Vol. 6, No. 4. <https://doi.org/10.5539/jel.v6n4p78>
- Klarén, U. (2000). Den estetiska ytan – Om formell gestalt, analog abstraktion och logisk expressiv symbolik. I: Lindström, B.-M. & I. Eklöf (red.), *Slöjd – Kreativitet. Dokumentationer från NordFo-symposium Umeå 30/11–2/12 2000. Techne Serien – Forskning i Slöjdpedagogik och Slöjdvetenskap. B: 9/2000.*
- Kunnskapsdepartementet (1997). *Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen (L-97)*. Vedtatt september 1996. Oslo
- Kunnskapsdepartementet (2017). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. Vedtatt 1. september 2017, gjeldende fra 1. august 2020. Oslo. Tilgjengelig: 18.11.2021: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/verdier-og-prinsipper-forgrunnopplaringen/id2570003/>
- Lave, & Wenger, E. (1991). *Situated Learning: Legitimate Peripheral Participation*. New York: Cambridge University Press. Tilgjengelig: 18.10.2021: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511815355>
- Lindfors, L. (1988). Slöjdprosessen som didaktisk forskningsfelt. I: Koch, R-H. & Melbye, E. (red.), *Forskning innen formingslærerutdanningen. Rapport fra nordisk konferanse 4.–7. september. Statens lærerskole i Forming, Oslo & Telemark lærerhøgskole, Formingslærerskolen, Notodden.*
- Lindfors, L. (1994). Det nordiska forskarnätverket. I: Christiansen, B. (red.), *NordFo konference: På sporet af "Den Tyste Kundskab". En udfordring for de praktiske fag i skolen*. NordFo/Ålborg Seminarium. (Konferensbidrag).
- Lindfors, L & C. Nygren-Landgårds (1998). *Slöjddkompetens i nordisk kultur Del V. Evaluering av forskarutbildning och forskning inom NorFA-nätverk 1995–1998*. Techne Serien – Forskning i Slöjdpedagogik och Slöjdvetenskap. B: 5/1998.
- Lindfors, L. (1998). NordFo i tiden – aktuella forsknings- och utvecklingsaktiviteter. I: Porko, M. (red.), *Slöjd i informationsamfundet – konflikt eller konsensus*. Techne Serien – Forskning i Slöjdpedagogik och Slöjdvetenskap. B: 6/1999.
- Lindfors, L. (1999). Nordisk slöjdforskning. Fakta och funderingar inför projektsamarbete. I: Suojanen, U. & Porko-Hudd, M. (red.), *World-Wide sloyd: Ideologi för framtidens samhälle. Ideology for future society. Dokumentationer från NordFo-symposium*. Techne Serien – Forskning i Slöjdpedagogik och Slöjdvetenskap. B: 8/2000.
- Melbye, E. & Koch, R-H. (1988). *Forskning innen formingsutdanningen. Rapport fra nordisk konferanse 4.–7. sept. 1988. Statens lærerskole i Forming Oslo & Telemark lærerhøgskole. Formingslærerskolen.*
- Melbye, E. (2008). Det å forme i spennet mellom individ og kultur. I: Sandven, J. (red.), *Å forme og forske med fokus på skapende prosesser*. Techne Serien – Forskning i Slöjdpedagogik och Slöjdvetenskap. A: 12/2008.
- Meld. St. 28 (2015–2016). *Fag – Fordypning – Forståelse – En fornyelse av Kunnskapsløftet*. Kunnskapsdepartementet. Tilgjengelig: 18.10.2021: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20152016/id2483955/>

- Nordberg-Schultz, C. (1988). De tre forståelseformer: Teori, praksis, poesi. I: Melbye, E. & Koch, R.-H. (red.), *Forskning innen formingslærerutdanningen. Rapport fra nordisk konferanse 4–7 september. Statens lærerskole i Forming, Oslo & Telemark lærerhøgskole, Formingslærerskolen, Notodden.*
- Nygren-Landgårds, C. (2000). Educational and Teaching Ideologies in Sloyd Teacher Education (Akademisk avhandling). Åbo Akademi University Press.
- Nygren-Landgårds, C. & Peltonen, J. (red.) (2001). *Visioner om slöjd og slöjdpedagogikk. Vision on Sloyd and Sloyd Education.* Techne Serien B – Forskning i Slöjdpedagogik och Slöjdvetskap, 10/2001.
- Nygren-Landgårds, C. & Borg, K. (2006). *Lärandeprocesser genom skapande arbete i vetenskaplig belysning.* Rapport nr. 21/2006. Åbo Akademi, Pedagogiska Fakulteten.
- Porco-Hudd, M. (2005). *Under ytan, vid ytan och ovanför ytan, analys av tanken bakom tre läromedel i slöjd.* (Akademisk avhandling). Åbo Akademi University Press.
- Sandven, J. (2019). Å kjenne seg i slekt med jorden. *Techne Serien – Forskning i Slöjdpedagogik och Slöjdvetskap. A: 26 (1), 65–92.* Tilgjengelig: 18.10.2021: <https://journals.oslomet.no/index.php/techneA/article/view/2642>
- Säljö, R. (2008). Därför slöjd. Den materiella kulturen och vårt kunskapande. I: Borg, K. & Lindström, L. (red.), *Slöjda för livet. Om pedagogisk slöjd* (s. 11–14). Lärarförbundets förlag.
- Sievesind, K. & Wahlström, N. (2016). Curriculum on the European policy agenda: Global transitions and learning outcomes from transnational and national points of view. *European Educational Research Journal*, 15(3) 271–278. Tilgjengelig: 18.10.2021: <https://doi.org/10.1177/1474904116647060>
- Suojanen, U. (1996). Slöjd som del av hållbar utveckling. I: Seitamaa-Hakkarainen, P. & Uotila, M. (red.), *Produkt, fenomen, opplevelse. Proceedings of a Nordic Symposium Helsinki, november 7–9. 1996* (s. 74–87). *Forskning i Slöjdpedagogik och Slöjdvetskap. Techne serien. B 3/1997.*
- Tveitereid, S. (2017). *Kunsten å bygge og bruke en nasjonalbåt (Osolver).* I: Afenposten. A-Magasinet 3. Februar 2017. Tilgjengelig: 18.10.2021: <http://kjellmag.no/dokmntr/2017/Oselvaren%20i%20A-magasinet.pdf>
- Utbildningsstyrelsen (2014). *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen.* Tampere. Tilgjengelig: 16.10.2021: <https://eperusteet.opintopolku.fi/beta/#/sv/perusopetus/419550/tiedot>

Jostein Sandven er universitetslektor ved Universitetet i Sørøst-Norge, campus Notodden. Han har undervist i fagdidaktikk og verkstedsfag i Design, kunst og håndverk for faglærerstudenter og masterstudenter. Å gi form til installasjoner i naturen som arena har vært et tilbakevendende tema i 25 år. Utvikling av nasjonale styringsdokumenter for fagområdet, interesse for økosofi, materialkunnskap, bærekraft, bygging av hus og internasjonalt arbeid har vært drivkrefter i karrieren. NordFo har vært en arena for faglig påfyll siden 1993.

